

CONTENTS

PHILOSOPHICAL ONTHOLOGY

Sokolova O. M.

ANTHROPOLOGISM OF PHILOSOPHY OF LAW BY PAMFIL YURKEVYCH:
AN EDUCATIONAL-BRINGING-UP DIMENSION.....4

SOCIAL PHILOSOPHY

Vladyshenko L. D., Gold O. F.

PECULIARITIES OF PERIODIZATION OF POLYCONFESSIONALITY
OF UKRAINE: SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECT.....11

Horodnyuk L. S.

PROBLEMS OF CREATING A POSITIVE IMAGE IN MODERN UKRAINIAN SOCIETY.....18

Kravchenko G. S.

INTERDISCIPLINARY CONTEXT OF STUDIES OF FAMILY
AND MARRIAGE RELATIONS IN UKRAINE IN THE PERIOD OF POSTMODERN.....27

Kuli-Ivanchenko K. K., Petinova O. B.

ROLE OF PHILOSOPHIC IDEAS AND PRINCIPLES IN THE FORMATION
AND DEVELOPMENT OF SUCH CATEGORIES AS DEMOCRACY,
POWER OF THE PEOPLE, PEOPLE'S SOVEREIGNTY, EXPRESSION
OF PEOPLE'S WILL, DIRECT DEMOCRACY AND SEPARATION OF POWER.....34

Maksiuta M. Ye.

THE ONTHOLOGY OF THE HUMAN ON THE LANDSCAPE OF HUMANIZATION
OF PHILOSOPHICAL-SCIENTIFIC EDUCATION.....43

Troitska O. M., Troitska T. S.

PHILOSOPHY IN INNOVATIVE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL RESEARCH:
FROM THE EXPERIENCE OF PROJECT IMPLEMENTATION.....49

PHILOSOPHY OF HISTORY

Volovchuk N. N.

CLASSICAL, NON-CLASSICAL, POST-NON-CLASSICAL SCIENTIFIC PARADIGMS
AND HISTORICAL SCIENCE.....55

PHILOSOPHY OF EDUCATION

Avdymyrets N. V.

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE-DIALOGICAL COMPETENCE
AS A RESULT OF THE EDUCATIONAL PROCESS: PHILOSOPHICAL DIMENSION.....65

Balashenko I. V., Samchuk L. S.

SOCIO-CULTURAL ACTIVITY OF LANGUAGE PERSONALITY
IN THE EDUCATIONAL SPACE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION.....72

Nabokova A. S.

AXIOLOGICAL FUNDAMENTALS OF CIVIL CULTURE DEVELOPMENT
OF FUTURE PROFESSIONALS: PHILOSOPHY OF POSSIBILITIES.....77

THEORY AND HISTORY OF SOCIOLOGY

Shcherba O. I.

THE STRUCTURE OF CONSUMER NEEDS IN THE CONTEXT OF MODERN
CONCEPTUALIZATIONS OF VALUES AND VALUE ORIENTATIONS.....83

SOCIAL STRUCTURE, SOCIAL INSTITUTIONS AND PROCESSES

Mykhailova O. Yu.

CONTEMPORARY ART IN THE HUMANITARIAN POLICY OF UKRAINE.....96

Shedyakov V. Ye.

DEVELOPMENT OF PROTEST MOTIONS THROUGH THE PRISM
OF THE PROBLEM FIELD OF THE TRANSITIONAL PERIOD.....106

SPECIAL AND BRANCH SOCIOLOGIES

Radionova L. O., Radionova O. M.

PUBLIC SPACE OF THE CITY VERSUS RIGHT TO THE CITY.....115

УДК 37.013.73:133.2

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.1.7>**Троїцька Олена Михайлівна**

професор кафедри історії, археології і філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька область, Україна

Троїцька Тамара Серафимівна

професор кафедри історії, археології і філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька область, Україна

ФІЛОСОФІЯ В ІННОВАЦІЙНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: З ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ

Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю філософського підсилення психолого-педагогічних досліджень, зокрема інноваційних соціально-освітніх проєктів, яким потрібний методологічний, аналітичний, рефлексивно-критичний і ціннісно-смысловий потенціал філософії як теоретичної форми світогляду. На основі аналізу досліджень і практичного досвіду встановлено суперечності, пов'язані з обмеженням функціонального поля філософії через визнання переважно тільки її методологічної й пізнавальної функції та через тлумачення філософії як «служниці» наук, що суттєво зменшує можливості психолого-педагогічного пошуку. Мета статті полягає у філософській рефлексії практичного і теоретичного досвіду підготовки психолого-педагогічних інноваційних проєктів та в обґрунтуванні ролі філософського супроводу їх реалізації. Методи дослідження, що розгортають зміст філософських специфічних побудов і філософської творчості, представлено діалогом, конструюванням, діалектичним методом, феноменологічною редуцією та дискурсивним мисленням. Філософську, загальнонаукову і конкретно-наукову методологію представлено рефлексивно-оцінним, інтерпретаційним, аналітико-синтетичним та іншими способами конструктивного інноваційного пошуку. Результати дослідження полягають у виявленні суперечностей, колізій теорії й практики, що заважають сучасному інноваційному психолого-педагогічному пошуку та потрапляють у функціональне поле філософії, здатної аналітично-рефлексивно і методологічно-раціонально їх спрямувати в конструктивну площину. Визначено концептуальні засади світоглядно-ціннісного формування особистісної здатності людини жити в умовах криз та «кристалізовано» методологічні поради щодо моделювання психолого-педагогічного супроводу гармонізації відносин у сім'ях, що виховують дітей з особливими потребами. Використання аксіологічного, антропологічного, комунікативно-діалогічного, феноменологічного, прагматологічного підходів відрефлексовано на предмет їхньої відповідності комплементарному (доповнювальному) принципу дослідження і діяльності, а також експлікована особлива роль аксіологічного підходу, що формує соціальну взаємодію людей у спільному житті, залучає до участі в ньому, ціннісно, гуманістично регламентує спільну діяльність. Роль філософії у психолого-педагогічних дослідженнях розкривається через її головне призначення – розроблення граничних ціннісних орієнтацій, глобальних цілей, що зводяться до єдності людей та їх піднесення у розв'язанні життєвих проблем у русі переходу з прагматичної спрямованості життєдіяльності до гармонійної реалізації людського потенціалу.

Ключові слова: аксіологічний підхід, життєва криза, методологія, рефлексія, світоглядні зміни, філософські підходи, функції філософії.

Вступ. Визначення ролі філософії сьогодні постає надзвичайно різноманітним: від її провідної ролі у житті людини і суспільства до оцінювання певних функцій, які вона виконує (причому спектр їх достатньо широкий). Функції філософії часто пов'язують з проблемами, що концентруються навколо центрального філософського питання – питання про людину, про мету її буття, що впливає на усі інші проблеми, і у такий спосіб розуміння функціонального поля філософії функції класифікуються як онтологічні, теоретико-пізнавальні, аксіологічні,

праксеологічні, або духовно-практичні. Але, починаючи з Нового часу, розуміння філософії було зведено до пізнання і різновиду науки, що значною мірою продовжує домінувати в уявленнях деяких теоретиків і практиків.

Водночас, по-перше, на рівні здорового глузду не можна не визнати поліфункціональності філософії, адже поряд із пізнавальними функціями існують ідеологічні, які, у свою чергу, залежно від «суб'єкта» і «об'єкта» називають моральними, політичними, правовими, естетичними тощо.

По-друге, якщо поділити функції на теоретичні і методологічні, то їх можна представити як світоглядні (гуманістична, соціально-аксіологічна, культурно-виховна, пояснювальна або інформативно-експлікаційна) та загальнометодологічні (конструктивно-евристична, координаційна, синтезуюча і логіко-методологічна).

По-третє, останнім часом, коли наука виявила негативні наслідки свого «панування», за слушним зауваженням М. Булатова, «...філософія, котра довгий час виконувала роль «служниці науки», почала оживляти й інші свої функції. Можна помітити більшу диференціацію науки і філософії: перша становить основу всього виробництва, друга – засіб формування людини і протидії руйнівній експансії науково-технічного прогресу» [1, с. 552].

По-четверте, зміни, які відбуваються в сучасному світі, активізували прикладні комплексні дослідження, що мають відповідати на потреби інноваційного розвитку науки, освіти, суспільства, людини. Інноваційні проєкти, розробки, програми, охоплюючи комплекс проблем, вимагають саме філософської поліфункціональності.

Визнання цих фактів є важливою причиною актуалізації зазначеного у назві статті наукового питання, котра доповнюється змінами у напрямках, методах та інструментарії досліджень, перш за все прикладних, що виявилось у відмові від логоцентризму, від визнання переваги теорії над практикою, відмови від метафізичного мислення і що, у свою чергу, зумовлює світоглядне спрямування науковців на практико орієнтовані дослідження і діяльність. Сам по собі цей принцип є цілком логічним, але в реальності він часто постає проявом «інструментального розуму».

Така ситуація створює особливо для гуманітарних і соціально-поведінкових інноваційних досліджень низку проблем і суперечностей у досягненні науково-практичного результату. Виникає гостра потреба у філософському супроводі (і не лише у методологічному) зв'язку науки з практикою, узгодження тематики наукових проєктів із потребами людини і суспільства, в осмисленні значущості нового наукового знання для суспільства і людини та процесу впровадження наукових результатів у різні суспільні сфери життя та розвиток інноваційної людини. Усе зазначене вище, спонукало нас до філософського дослідження важливої проблеми оптимізації інноваційного руху на прикладі конкретного наукового проєкту.

Мета дослідження полягає у філософській рефлексії практичного і теоретичного досвіду підготовки психолого-педагогічних інноваційних проєктів та в обґрунтуванні ролі філософського супроводу в їх реалізації.

Завдання дослідження реалізують мету і полягають у виявленні проблем, суперечностей, колізій практики, що потрапляють у функціональне поле філософії, здатної методологічно їх спрямувати у конструктивну площину; визначити методологічні засади світоглядно-ціннісного спрямування формування особистісної здатності людини жити в умовах криз; «кристалізувати» методологічні поради щодо моделювання психолого-педагогічного супроводу гармонізації відносин у сім'ях, що виховують дітей з особливими потребами; відрефлексувати використання аксіологічного, антропологічного, комунікативно-діалогічного, феноменологічного, праксеологічного підходів на предмет їх відповідності комплементарному (доповнювальному) принципу дослідження і діяльності.

Методи дослідження, що розгортають зміст філософських специфічних побудов і філософської творчості, представлено діалогом, генетичним конструюванням, діалектичним методом, феноменологічною редукцією та дискурсивним мисленням. Філософську, загальнонаукову і конкретно-наукову методологію представлено рефлексивно-оцінним, інтерпретаційним, ана-

літико-синтетичним та іншими способами конструктивного інноваційного пошуку, що уможливили досягнення мети.

Результати. Перше. Аналіз останніх досліджень свідчить, з одного боку, про певну зацікавленість вчених інноваційними науковими розробками. На державному рівні з'являються положення щодо інноваційної діяльності, аналізується інноваційний досвід зарубіжних університетів, кожен з яких достатньо уваги приділяє управлінню інноваціями [2] та інші.

З іншого боку, за межами філософської рефлексії не залишаються певні колізії інноваційного руху, що пов'язані з теоретичним осмисленням тієї його частини, що стосується бізнесу, економічної сфери життя суспільства. Треба вказати також на певну «фрагментарність» у розгляді проблем, на часту відсутність принципових положень, що характеризують сучасний процес наукових нововведень, на неоднозначне тлумачення сутності «інновацій», які здійснюються як у різних сферах розвитку суспільства, так і в інноваційному розвитку особистості.

Інноваційний світогляд людини власне і є частиною предметної площини педагогіки і психології. Тому останнім часом, слідом за філософією освіти, що пріоритетом наукових досліджень визначила аксіологічний вимір, психологія і педагогіка головний акцент інновацій «переносять» у ціннісно-смыслову сферу філософії та формують інноваційні напрями – психологічна аксіологія (З. Карпенко [3], О. Киричук, І. Пасічник, Н. Скотна, А. Фурман та інші) і педагогічна аксіологія, що ґрунтовно розкриває зміст і рівні освітніх інновацій (Л. Буркова, В. Вакуленко [4], М. Кларин, В. Олійник, І. Підласий, К. Шилов та інші).

Водночас сучасна антропологічна ситуація найбільш потребує від світоглядно-поведінкових наук допомоги в життєвих кризах людини, і саме таких проектів не вистачає. Саме тому у нас є можливість окреслити певні методологічні орієнтири виконання держбюджетного дослідження, що пов'язано з проблемами подолання життєвих криз родинами, які виховують дітей з особливими потребами, оскільки вони не мають бути у демократичному гуманному суспільстві вирішуватися лише неймовірними зусиллями членів цих сімей.

Отже, наука, що має надавати людині способи покращення життя, намагається встановити закономірності того чи іншого процесу та створити нове конструктивне знання, здатне розв'язати проблему, гармонізувати відносини або мінімізувати ризики у розвитку кризових ситуацій.

Друге. Психологи, педагоги, медики, філософи, богослови, у першу чергу, вивчають антропологічні кризи, створюють теоретичні і практичні проекти та програми допомоги родинам у проходженні кризових станів. Вітчизняна психолого-педагогічна наука накопичила значний потенціал у дослідженні особистісних криз, пов'язаних з певними природними і соціальними катастрофами, із сімейними та особистісними втратами близьких людей, з травмами фізичного і морального насилля (І. Бех, О. Бондаренко, П. Горностай, Л. Гридковець, Г. Мустафаєв, Т. Титаренко, О. Шепетяк та інші). У цих працях представлено багато теоретичних і практичних розробок щодо регулювання поведінки особистості у кризових ситуаціях, зокрема надано обґрунтування соціально-особистісних моделей, соціальних моделей колективного і родового несвідомого, моделей родини і сценаріїв сім'ї з різними взаємовідносинами тощо [5; 6].

Водночас, на нашу думку, по-перше, у більшості випадків мова йде про поведінку людини у життєвих кризах, що мають «ситуаційний» характер, тобто криза триває певний час; по-друге, у моделюванні психолого-педагогічного супроводу недостатньо використовуються методологічні засади світоглядно-ціннісного спрямування формування особистісної здатності людини жити в умовах криз; по третє, не завжди враховуються впливові чинники соціокультурного простору на кожного члена родини.

Отже, методологічні поради щодо моделювання психолого-педагогічного супроводу гармонізації відносин у сім'ях, що виховують дітей з особливими потребами, а точніше – з фізичними і психічними вадами, мають спиратися на філософську рефлексію, що «перевірена часом». Найпершим завданням у моделюванні проектів такої тематики є встановлення контекстуального характеру розвитку так званого «об'єкту» життєвої кризи – особистостей батьків і дитини.

Тому на рівні філософської методології, що надає ретельну характеристику підходам, принципам дослідження і ставлення до такого роду явищ, слід провести системно-наукову рефлексію усіх проектних заходів на предмет їх відповідності комплементарному (доповнювальному) принципу використання аксіологічного, антропологічного, комунікативно-діалогічного, феноменологічного, праксеологічного підходів. Функції кожного з цих підходів у проекті уможливають концептуалізацію психолого-педагогічної допомоги родинам, які потрапили у життєві негаразди. Якщо, навіть умовно, окреслити значущість окремого підходу, хоча, звичайно, вони діють комплексно, то варто зазначити, що антропологічний і праксеологічний підходи сприяють виявленню напрямів установалення гармонійних відносин у родинах та генеруванню конструктивних, ефективних стратегій формування простору смислотворення особистісної здатності подолання антропологічних криз. Аксіологічний підхід до дослідження і до смислової діяльності стає базою урахування світоглядно-ціннісних зрушень у сучасному суспільстві. Йдеться про суттєві зміни світогляду людини та, відповідно, її ставлення до сприйняття нових знань, інформації, певних настанов і порад. Ці зміни, на думку Ю. Габермаса, концентруються навколо таких спрямувань свідомості на постметафізичне мислення, на лінгвістичний поворот, на відмову від логоцентризму і визнання пріоритету теорії над практикою [7]. Цей рух суттєво впливає на поведінку людини особливо в умовах «інформаційного буму», адже безліч інформації спрямовує мислення людини від метафізичних («високих», одвічних) постулатів і максим «справжнього» життя до різних «правд» і смислів, до лінгвістичних, герменевтичних тлумачень за «логікою»: «Я так бачу світ... Це моя правда...». Такий стан речей, на нашу думку, можна було б вважати перебільшенням, якби у комунікативно-діалогічному просторі не існувало значної кількості перформансів, які за суттю є симулякрами. Тому варто погодитися з дослідниками цієї проблеми у межах філософії освіти [8], що визначенню впливових ціннісно-особистісних екзистенціалів, психологічних особливостей характеру людини та сприйняття нею зовнішніх впливів у проходженні скрутних життєвих станів конче потрібна філософська аналітика. Доцільно також у розуміння принципів гармонійних консенсуальних відносин суб'єктів взаємодії імплементувати комунікативно-діалогічний та феноменологічний підходи, що забезпечують порозуміння та спільну інтеракцію.

У такий спосіб вже на першому етапі дослідження буде:

- концептуалізована орієнтація психолого-педагогічного супроводу сімей, що виховують дітей з особливими потребами, на створення платформи ідей, підходів, принципів, методик, практик упровадження системи психолого-педагогічної допомоги родинам у відповідній життєвій кризі;
- апробована система інноваційних форм, методів, методик, технологій інтерактивного виховного впливу на суб'єктів сімейного та інклюзивного просторів;
- заснована платформа односторонніх з працівників інклюзивно-ресурсних центрів, практичних психологів, педагогів, соціальних працівників, логопедів та інших фахівців, які досліджують цю проблему і надають безпосередню допомогу родинам;
- створено інтернет-ресурс, як онлайн-комунікативний тривекторний простір «вчитель – родина – фахівець» із метою покращення взаємодії, взаємодопомоги та взаєморозуміння між родинами (батьками, опікунами, членами родини), вчителями та фахівцями (психологами, соціальними педагогами, логопедами та представниками благодійних організацій);
- розроблений банк-практикум тренінгової, консультативної, корекційної допомоги для батьків та інших членів сім'ї, що має на меті покращення процесу ефективної діалогічної взаємодії, гармонізації родинних взаємовідносин, зниження почуття провини, сорому та інших деструктивних емоційних переживань особистості.

Висновки. Дослідження підтвердило думку про необхідність філософського підсилення психолого-педагогічних досліджень, зокрема сучасних соціальних і культурно-освітніх проектів. Потенціал філософії, як теоретичної форми світогляду, може бути використаний у цих проектах і уможливити їх результативність та ефективність. Функціональне поле філософії представлено не тільки її методологічною функцією, а й глибинною рефлексією граничних засад усіх видів

ISSN 2310-2896

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

**ПЕРСПЕКТИВИ.
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ**

ВИПУСК № 1, 2020

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

Засновник: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ПЕРСПЕКТИВИ. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ № 1, 2020

ISSN 2310-2896

*Журнал зареєстрований
17 січня 2011 р.
Міністерством юстиції
України № КВ 17349-6119 Р.*

*Журнал виходить
4 рази на рік і включено до
Переліку наукових фахових
видань України (категорія
«Б») зі спеціальностей
033. Філософія та 054.
Соціологія відповідно до
Наказу МОН України від
02.07.2020 № 886 (додаток 4).*

*Рекомендовано
до друку вченою радою
Університету Ушинського,
протокол № 2
від 24.09.2020.*

*Друковані матеріали
виражають позицію
автора, яка не завжди
поділяється редакційною
колегією.*

*Передрук матеріалів
здійснюється за умови
обов'язкового посилання на
«Перспективи.
Соціально-політичний
журнал».*

Рукописи не повертаються.

Редакційна колегія

Борінштейн Є. Р. – головний редактор, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Атаманюк З. М. – заступник головного редактора, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Балашенко І. В. – відповідальний секретар, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Бліхар В. С. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та політології (Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, Україна)

Гансова Е. А. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Давід Шварц – Professor of political science (Тель-Авівський університет, Ізраїль)

Даніель Хасідім Ор-Шалон – Doctor of Philosophy in Economics (Тель-Авівський університет, Ізраїль)

Добролюбська Ю. А. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри всевітньої історії та методології науки (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Златіца Плашієнкова – PhD, доктор філософії, філософський факультет (Університет Каменського в Братиславі, Словаччина)

Лісеєнко О. В. – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Окорокова В. В. – доктор філософських наук, доцент кафедри всевітньої історії та методології науки (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Орленко І. М. – завідувач Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», Одеса, Україна)

Петінова О. Б. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Романенко М. І. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії (Дніпровська академія неперервної освіти, Дніпро, Україна)

Романенко С. С. – кандидат філософських наук, в.о. доцента кафедри спортивних ігор (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Халапсіс О. В. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії та політології (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, Україна)

Шип С. В. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музикознавства (Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна)

Юшкевич Ю. С. – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології (Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна)